

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Maiatza-ren
24ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Maiatza-ren
24ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tivoli, letra B, 2.º derecha.

BEIN EDO BEIN!

Gomutan eukiko dozue, IBAIZABAL-en irakurleak, Romanones izena daben erren batek ministro izan zanean zelan agundu eban ez irakasteko euskeraz kristinauen dotriña eskolumeai, berau zala gure erri chikietako eskoletan euskeraz emoten zan irakaskuntza bakarra.

Ezeban esan baiña, Romanones orrek bere aginduaren ointzat edo fundamentutzat esan zeikean, kristinau-dotriña baizen bearrekoak ezpadira bere, beintzat chit bearrekoak gaur egunean direan beste irakaskuntza batzuk erderaz emoten zireala, ta oneek leguez dotriña bere irakatsi zeitela. Achaki au, arrazoa izangozan euskeraz dotriña bakarrik irakastea gura dabeenentzat; baiña beti achaki guertuko zan, eskoletan irakaskuntzaguztiak gure euskeraz eguin bear litzakezala diogunentzat. Añ argui ta garbi da euskaldunari euskeraz irakastea eze, bestetara gauzak ikustea, edo da biotzean gorrotoa dagoalako, edo da buru-kaskoaren barrua amaraunez beterik dagoalako.

Ichi daiguzan, baiña, alde batera gogoketa oneek eta jarraitu daiogun lerro oneek eguiten asi gareanean euki dogun gogoari.

Romanones-ek agundu ori emon ebanean Kataluñiako diputau gueleak (uste dogu bat izan ezik beste guztiak izan zireala), nai ta izan orduko Gobienuaren aldekoak euren artekoren batzuk, *Congreso*-an gogarpetu edo protestau eben garratz eta gogor, esanaz arrazoiaren eta adimentuaren lenen lenengo legueen kotra joian agindua zala. Areek euren Erriari zor eutsena eguin eben, al izan eben guñoan.

Euskalerriko diputauak... lotsagarria izan zaul... batek bere ezeban esan ez chitik ez miztik; katalanen gogarpen edo protesta euren eguiten ebela esateko bere etzirean izan. Esakerea da issilik dagoanak baia emoten debela edo ontzat daukala gauzea, eta orduan orrisse ezan zeikean, gure diputauak edo gure aldeko diputauen izena eroienak, ontzat eukeela Romanones-en asmoa ta agindua. Beste gauzatan ezkara sartzen, baiña gure izkuntzeagaz eta gure errietako eskolumeakaz zer-ikusi dankan arazo orretan ezeben era-

kutsi euskalduntasunaren usainik bere. Olango orduetan, alde eztagoanak kontra dagoala adierazoten dau; issilik egotea ezta gauza.

Au ikusita, illuntasunez beterik guerturiko biotza, asi da zerbait arguitu naian, entzunaz Euskalerriko diputau baten aotik Euskalerriko diputau guztiak entzun bear gueuskionna beti. Jose Maria Urkijo jaunak, Bilboko diputauak, bere itzetan eta bere arpeguian biotz barruan eukan sua erakutsirik, esan eutsan domeka edo igande arratzaldean Bilboko erriari ta onegaz batera Euskalerri guztiari:

«Zuek danok gogarpetu zenduen gogor, biotzez eta berbaz, gure laiotzikuntzari eguin jakon iraiña edo ofensia, gure Erria biotzaren erditik josi daben aitzokada edo kuchillada deunga ori; zeta nor izan zan Madrilan jagui zana gure eskubide argui arguiaren alde? ¡Ñor bere ez!»

«Bada nik diñotsuet, eta alan esaten dot alan daukadalako gogoan, enaz ezer, ezin dot ezer, baiña orrelango irain baten aurrean *Congreso*-an ni issilik egoteko bear izangolitzateke berba eguiten deusuen miiñ au sustrai sustraitik ebaguirik eukitea».

Onetara berba eguin bear izan eben eta beardabe beti emengo diputauak; onetariko arazoetan, gure, Erriari biotzean ikututen deuseenetan erechi baten egon bear leukee guztiak; izan daitezala zuri, ori, gorri, eze, nabar, baltz, edozer koloretakoak, (gu orretan ezkara sartzen), baiña izan daitezala beti euskaldun benetakoak; maite maiterik euki daieela beti euren Ama, euren Erria.

Jaungoikoari ezker aundiak zor deusaguz eta gogoz emoten deusaguz bein edo bein gure Euskera ederrari adiskide bat aguertu jakolako Euskalerriatik *Congreso*-ra doiazan diputauen artean; badaukagu lagun bat euskaldunentzat gorrotogarria dan toki atan, nun eguin direan Euskalerria ondatu dabeen legue deungak, baigure Erriaren jaubetasunaren kontra, bai gure izkuntza anchina-koaren kontra, ta bai gure ekandu ta izakera guztiaren kontra. Lagundu beio Urkijo jaunari Jaungoikoak bere asmo ta gogo ederrean; eta beronen leiara, Euskalerriko beste diputau guztiak jarriko aldira bere bidean, ia bein edo bein urtetan dogun eus-

kaldun zurtzak gagozan ondamenditik.

BLOA.

URRUNTASUNA

Jakitun batek esan eieban
Eztakit nungo lekuan
Urruntasunaz maitetasuna
Kenduten zala beinguan.
Jakitun onek nire erechian
Ezeban euki goguan
Beste guztiak etzireanik
Bera lakoak munduan.
Urrun daukat nik Euskalerria
Joan dan aspaldi onetan;
Asko banaban lenago maite
Gueiago dot gaur maitetan.
Gau eta egun, lo ta itzarturik
Beragaz naz gomutetan.
¡Jakitun onen esaerea
Ezta euskal-biotzetan!
Munduko toki deuntu ederra
Beste bardiñik baguea
¿Noz ikusiko etezaitut nik
Neure jaio-lur maitea?
Zure semien urruntasuna,
Erbestetasun nekea,
Beti negarrez zeuri opaurik
Biotz eta gomutea,
Urruntasuna derichat dala
Maite diranen artean
Zauri aundi bat beti negarrez
Arik urratu artean.

Ortik dabilzan euskal-semiak
Euskera entzun nai ezik,
Urten daicla gure antzera
Euskal lur maite maitetik,
Maite ezpadabe euren izketa,
Euskalerrian bizirik,
Egongo dira gau eta egun
Negarrez entzun gurarik.

GORGONIO RENTERIA (1).

EUSKALDUN ERDALZALEA

liitua ta mandakoa

I

—Konke... ¿orain ere emen zera?
—¿Ez al nau ezagutzen, Juez Jauna?
—Uste det baietz; etzaitut guchi-guchitan ikusi ere ta...
—Bai Jauna bai; eztakit zorionez

(1) Filipinetan bizi da euskaldun xinto au.

ala zorigaitzez, baña sarrihotan alkar ikusi izan degu. Ala ere nere ize-na aztu zaio.

—¿Nundik dakizu ori?
—Konke deitu dit, eta ni berriz ez naiz Konke, baizik Korke (1).
—Esan zadazu bada orain, Konke edo Korke; ¿mandakoa ostu dezu?
—Ostu ez Jauna.
—¿Zer ba?
—Artu ta echera eraman.
—¿Jabearen borondatearen kontra?
—Ez Jauna; orrisse ezin esan dezaket.
—¿Zergatik ez?
—Jabea ezagutzen ez nualako, eta beragatik aren borondatea ere ez.
—¿Zer eskubide zenduan ba zuek mandakoa echera eramateko?
—Suziedadiak emana.
—¿Manos-suziasek?
—Ez Jauna; baizik guk eguin degun alkartasun erderazkoak.
—¿Zer izen du alkartasun orrek?
—Suziedad putretora de alimanis.
—¿Mandakoak biltzeko jarri dezute suziedade ori?
—Mandakoak, eta beste lau anka-koak ere bai.
—Guk ba daukagu, anka bikoentzat.

—Beraz ez dute artuko mandakorik; ¿e?

—Ez; mandakoak ostikada gogor-rrak eman oi dituzte ta...

—Ostikadak ematen dituzten guziak mandakoak badira, mandako askocho izan bear dute ankabikoen artean ere.

—Eztet nik ori esaten; baizik ostikadarik gogorrenak mandakoak ematen dituztela.

—Nik artu ditudan ostikadarik gogorrenak ba, ankabikoagandik artu ditut.

II

—¿Nungoa zera?
—Anduraingoa; angosse kale chikiñ jaioa.

—¿Emaztea badezu?

—Ez Jauna.

—¿Alarguna zera?

—Ez Jauna.

—¿Ezkongaia?

—Ez Jauna.

—¿Solteroa?

—Ez Jauna.

—¿Zer zera ba?

—Ezkondua.

(2) Jorge.

—¿Eta emazterik eztezu?

—Ez Jauna.

—¿Ill zan ba?

—Ez Jauna.

—¿Guizona! Oso gogor zaude ezetz-
ean. ¿Zer eguin zan ba zure emaz-
teaz?

—Bide-gurutze batean alkar uts-
eguin guenduan bein, eta eztegu
gueiago alkar topatu.

—¿Eta eztezu ezer eguin billatzeko?

—¿Sobre laster aguertuko da beste-
la ere!

—¿Bai ote?

—Bai Jauna bai; loteria baño len.

—Alegratzen naiz.

—Ni ez ba, Jauna.

—¿Zergatik ez?

—Emaztea baño loteria naiago
nukealako.

—Utzi dezagun au, eta guazen bu-
katzera.

—Bai Jauna; ordua da onuzkero.

—Esan dizut, guk daukagula jarria
«*sociedad protectora de animales an-
kabikos*».

—Aditu det Jauna, bai.

—Ba emenche guelditu bear dezu.

—¿Noiz arte?

—¿Noiz arte iduki zenduan manda-
koa?

—Jabea aguertu arte.

—Ba zu ere egongo zera zure ja-
bea aguertu arte.

—¿Ai, ai, Jainko maitea! orainche
sinisten det ankabiko mandakoak di-
rana.

—¿Zergatik esaten dezu ori?

—Ostikada au bein gogorrik inork
eman eztidalako; bedorrek dionez,
ostikadarik gogorrenak mandako-
enak dira; *de modo ke...*

—¿Zer esan nai dezu orrekin? ¿Ni
mandakoa naizela?

—Ori bedorrek dio, eta nik bedo-
rren iritzia *erespeto* andia diot.

—Esan ezazu arguiro: ¿zure iri-
tzian mandakoa naiz?

—*Laus tibi Kriste.*

—¿Zer esan nai dezu orrekin?

—Bedorrek Ebangelioa esan duala.

III

—Emakumechoa; ¿zer dakatzu?

—Nere senarra libratzera nator,
Juez Jauna; jabea aguertu arteko
kartzela omen du ta... ni nola naizen
aren jabea...

—¿Zu aren jabea?

—Bai Jauna; nerea da nere sena-
rra, ni naiz aren jabea.

—¿Eta nola otzerate alkarrekin bi-
zitu?

—Bide-gurutze batean alkar uts-
eguinta, galdu guinan Jauna.

—¿Eta badakizu ori oso barrega-
rria dana?

—Bai negargarria ere.

—Ba berriz beste ainbeste guerta
eztakizuen, alkarrekin emenche (kar-
tzelan) biziko zerate.

—¿Noiz arte Jauna?

—Sei illabeteen.

IV

Andik irugarren egunaren goizean

kartzela utzik zegoan eta atian letre-
ro au:

I

Matrimonio onek
Juezari dio:
«Esker milla Jauna ta
Baguaz: ario;
Ijitoaz ez bedi
Egundano pio,
Bada eztu beluko
Damuak balio.»

II

«Zor uzten badegure
Emen jandakoa,
Orren piantzan uzten
Degu mandakoa.»
¿Orisse ba dala ostikada...!!

P. M.

1903-ko Orrillaren 18 an.

Kukua, Chanchangorria ta Zozoa

(Ipuia)

1

Orra or goiko
Aristicho baten
Kukuak umeak
Eguin ditu aurtan;
Kukuak utzita
Chanchangorriak
Azten ditu kukuaren
Ume chikiak.

2

Kukua or dabill
Zelai mendietan
Ku-ku eta ku-ku
Beti berriketan;
Chanchangorrichoa
Zintzo kabian
Kukuaren umechoak
Azi naiean.

3

Chanchangorrichoak
Dio Kukuari,
Inude soldata
Pagatzeko ari;
Kukuak erantzun du
Aserreturik,
Ez diola pagatuko
Ark soldatarik.

4

Juez para dute
Zozo luma beltza
Erabakitzeko
Beren baitaeza;
Zozoak agundu du
An bereala,
Testigu ta paperak
Bear dirala.

5

Chanchangorrichoak
Ez du paperikan,
Ez aguri eta
Ez testigurikan;
Kuku pikaroak
Argatik dio:
Emen itzak ez du
Ezer balio.

6

Zozoak auzia
Orra erabaki
Nere iritzian
Ez oso egoki;
Testigurik ez da
Zuen artean,
Kukuak arrazoi
Mundu leguean.

7

Chanchangorriaren
Lan eta nekeak
Gueratu dirade
Ordaindu gabeak;
Lan eguin du berak
Fede onean,
Utzik gueratu da
Ondorenean.

8

Poz pozik Kukuak
Kantatzen du Ku-ku,
Chanchangorrichoa
Triste eta mutu;
Ongui lenaz eguin
Balu tratua,
Etzan gueraturko
Engañatua.

9

Amaika orrelako
Mundu char onetan
Guertatu oi da bai
Gure egunetan;
Argatik, gazteak,
Ongui lenbizi
Tratuak eguiten
Zintzo ikasi.

IRISASI.

ALBISTE POZGARRIAK

Poz eta atseguin aundiarekin ira-
kurri nuen joan dan larunbateko al-
bistari batean ostiralean gure Dipu-
tazioak bere billaldian artu zituen
erabakitza, eta Franzisko Gazkue
diputatu jaunak gure izkuntza maite
eta paregabearen alde esan zuen
guztia, aguer arazirik berari dion
maietasuna.

Ontzat arturik Elias eta Juan Go-
rostidi jaunon eskaria, erabaki zuen
Diputazioak bigarrenak euskeraz iz-
kribatutako «Kapillako Ardazlea» ize-
na duen 25 liburuko erosi zitezela.

Gazkue jaunak itz eguin zuan esa-
naz bi aitatutako izkribatzalle oieri
tagundu bear zitzaiola, ez bakarrik
Oñatiko Euskal-festetan saritutako
moldeara ori moldizkidatu nai zute-
lako, baizik baita ere chit egoki zala
iruditzen zitzaiolako ezagutzea eta
zabaltzea gure asabaren otsedagoak
(1), modu orretan gure ondorengoak
ere jakin ditzaten.

«Atsekake aundiarekin—zion gaz-
kue jaunak—esan beur det gure iz-
kuntza, doakabez, galtzen ari dala
egunetik egunera, alako moduan
non, oso gaitza da gaur arkitzea
euskeraz izkribatutako moldaerak
errazki irakurtzen duen jendea, eta
oraindik askoz gaitzago billatzeamol-
daera oiek ulertu edo entenditzen di-
tuztenak, batez ere euskera naskera
gabe eta garbian izkribatuak baldin
badira. Orrengatik aste det merezi
duten euskeraz eguintako moldaera
edo obra guziak erosi bear lirakela,
ia modu orretan lortu edo konsegu-
itzen otedan eragotzitzea (2) gure iz-
kuntza ederraren galtzopen edo on-
damendia».

Diputazioak ezaguturik chit bidez-
koak zirala Gazkue jaunaren arra-
zoiak, ontzat artu zituen, erabakirik
berak eskatu zuen bezela.

(1) Tradizioa.
(2) Inpedir.

Billaldi edo sesio ortan bertan era-
baki zuan ala berean, erosi ditezela
beste 25 liburu aita Mendiburuk iz-
kribatutako obra edo moldaera «Je-
susen amore-nekei dagozten zen-
bait otoizgai» izena duena, Tolosako
Eusebio Lopez jaunak orain berriro
moldizkidatu nai duena.

Biotzez opa diot, ala Gorostidi aita-
semeari nola Lopez jaunari, saldu
ditzatela millaka beren liburuak, bil-
du edo kobratuaz orrela Euskale-
rriak berari dion zorra; gure izkun-
za ederra erakusten eta zabaltzen
eguiten dituzten aleguinak ez dizeze-
la guelditu merezi duten saririk
gabe.

Eskerrak ematen dizkat Diputazio
maiteari eta batez ere Frantzisko
Gazkue jaunari gure euskal biotzak
orrela poztu eta alaitu dituzten itzak
eguin zituela bera ederki mintzatzen
dan izkuntza eder ori goitalchatuaz
merezi duen bezela.

ENRIKE ELIZECHEA.

Zapatari baten aizkenaia
edo testamentua.

1

Neri deitutzen ditet Galtzaundi
Izengana det nik Goni, (1)
Aldachur-choro izengoitizat
Deitzen didate neroni;

Itzerikan ez nuben
Inoiz sinistatzen,
Banan gaitz ontatikan
Ez naiz eskapatzen;
Testamentu bat eguin
Nai nuke orainchen,
Nere aide lasaiak
Estutu ditezten.

2

¡Ai, ai! Aitaren ta Semearen
Espiritu Santubaren,
Aita San Krispin lagundu zadazu,
Neri lan onetan jarren!

Sentimentu aundi bat
Badaukat barrenen,
Alaba Ipurt-aundia
Utzitzea emen;
¡Jesus! ta ¡Jesus! ¡Jesus!
¡Jesus! milla bider,
Eraman ¡bai! eramán
Zerura len-bait-len.

3

Nere lengusu Pokofinori
Nai niozkake nik utzi
Eskaratzeko apalteguia
Larru zolu eta guzi;

Banan ango kristalik
Ez dezala autsi,
Austen baditu eman
Guziak Ramosi; (2)
Oni nai badeizkio
Norbaitek erosi,
Eraman sakuetan
Don Juan Rodríguezi. (3)

4

Ni ilda laister nere andrea
Pozaz ilko balitzake,
Nere ondoan lurperatzea
Al baldin balitz nai nuke;
Eta gañean jarri
Letra chit aundiak,
Esanaz:—Emen daude
Senar emaztiak.

(1) Irailako Miserikordi edo sasiua.
(2) Arkupe zarretako zapataria.
(3) Arkupe barrietako zapatari maketua.

Sagardoz eta matzez
Osoro betiak,
Beti burrukan bizi
Ziran bi maitiak.

5

Entierrua edo illeta
Eguin bigarren klasian,
Lau zapatarik eramatea
Nai nuke berriz aidian;
Jota nabarra joaz
Enpero kalia,
Sobrekamak ipini
Naramatenian;
Arramele zubian
Aitzen aitzenian
Zagui bat ardo jarri
Kajaren gañian.

6

Nik lenagotik eguin izandu
Ditudan testamentuak,
Nai nuke bada ber-bertatikan
Izatea borratuak;
Orain firma zazute
Emen testiguak
Entzun banazkitzute
Kontu sagraduak;
Ondo ta ongui eguin
Nere aginduak,
Ez dezan mokadurik
Izan juzgaduak.

RAMOS AZKARATE.

Tolosan Maiatz-illaren 12-n.

ZARAUZTIK

Auntzak keti jotzen du mendira:

Zarautzen azmo sendo bat arturik
daude bikario jauna bere lagun apai-
zak eta Aita prailleak beren elizetan
sermoiak edo itzaldiak eta kantuak
eliz peztetan alduten gurea gure
euzkara loi gabea eguiteko; pozga-

rria da euzkara maite dutenentzat;
gora aundiak onkaitu edo merezi di-
tuzte jaun prestu obek.

Bañon jakitera guertatu naiz nola
emengo Errukitzuen echeko elizcho-
kan eguiten diran maitzeko loreak,
eche onetan, (eztago ezan bearrik)
bildurik daudenak danak edo gueie-
nak beintzatdirala beren gaztetazuna
alchurrean igaroak erdaraz itz bat
bakarrik ikazi gabe; bada eguneroko
irakur aldia euskaraz eguiten omen-
diote, oztegunetan itzaldia edo ser-
moia ere bai, bañan eldutzen omenda
igande eguna, eta sermoia edo itzaldia
aimbezte negar euskal-errira ekarri
duben erdara orretan, zer, igandie-
tan, galtzak, chamarra eta bezte jan-
tziak bezela aldatutzen ote diote adi-
mentua Errukitzuen eche orretan bi-
zidiran beartzu oieri? edo oteda er-
dalzalechoen batzuek egun orretan
an biltzen diralako? dana dala, nor
baitek jakingodu.

Erdaraz sermoia edo itzaldia egui-
ten duben Aita prailleari erregutzen
diot, ira kurri dezala Aita Larramen-
dik zer dion euzkal-erriko sermola-
riogañean, aditu ondo, sermoiak edo
itzaldiak erdaraz eguiten dituztena-
gatik. Dio:

«Ezkriturak nonbait diona da,
aurchoak ogui ezkezeuden eta etzan
nork puzka ziezaten. Orain ere ezan-
dezakegu, bada orisse bera euska-
lerrientzako. Zer bada, ez dabiliz
gure Eleizetan pregolari franko? Ez
darazate sumurrez eta deadarrez ze-
ruko jakinbidea? Eguia da badabil-

»tza ta bagabiltz. Zer da azki ordea
»baldin entzulerik gueienak erautzi
»ura aditzen ezpadute? Sinisterazi nai
»digute aditzen dala gaztelania ikasi
»eztutenak beren artean ere; ez da ori
»eguia, alper charran erauziak, eta
»aitzakiak dirade, itz banaken batzuek
»adituagatik, aizeak daramatzi bestea
»edo Jaungoikoaren itzaren oguia
»guelditzenda euzkaldunentzacheatu
»bagez probechurik bagea. Bañan
»eguia balitz ere jezda lotzagarriz itz
»eguin bear digutela euzkaldunak
»euzkal-errietan, ezigutiek dakigun
»itzkuntzan, ez gure erriko ta gure
»gurazoen itzkuntzan, ez bularrakin
»batean edoskitu guenduen ta lenda-
»biziko itzkuntzan, baizikan gazte-
»lauen itzkuntza arrotzean? Sinizt-na
»zazute, bada, ereille gaiztoetan dago
»azaro charra, eta guero uzta soilla
»ta utsa. Alabañan guichik daki bere
»jaiot-erriko euzkararen erdia, eta
»alperrak diraden bezela ez dute nai
»ikasi gueiako, ta ezdiezate beren bu-
»ruai atzekaberik eman nai. Eta gone-
»tatik zer guertatzen da? Itz mordo
»ezkumen baten diña ezdanarekin
»nola ezin adierazi diskiguten beren
»ezakariak, badarazate pulpitan itze-
»ra nazi bat, bein euzkara, bein erda-
»ra, bein latinera, guztia lendatua,
»zikundua, baraztua; zeñean dirudi-
»ten igodirala gain artara entzule
»guztiai burla eguitera, eta arritu oi
»naiz nola azko ta azko bultzaka or-
»dugaiztoan aientzat botatzen ez di-
»tuzten andikan bera. Eta oraindik
»ere goiakagarriago da, charlari oek

»ikuztea ta aditzea nola dauden isse-
»kaz ta mussinka euzkaraz ederki da-
»kitenen mintzatzeari, bein Nafarroko
»mintzoa dala; guero Bizkaiko berba
»donguea, batean ausaz ere goierriko
»itzketa dezula; beztean nozkiro bee-
»terrikoa, achuurlari ta nekazale en
»itzketa dala ura; bazerritarra diru-
»dizula eta milla onelako aztakeria. Ez
»dute, bada, izen obeagorik merezi,
»eta aienatu bear gueniztuzke gure
»euzkara ederra galtzen diguten itz
»jario erauzte motel char oek».

¡A gure Aita on Larramendi Larra-
mendi!

Bost onelako eguiezanik joan zinañ
lurraren gañetik;

1747 garren urtean Marchoko illa-
ren 15 an Aita benetako euskaldun
ondoatzuak ezkribitua dago.

¿Gaurko egunean gure azaba zan
aiek munduratuko balira, zer ezango
luteke?

Ikarazillak gueldituko lirake emen-
go guertaerakin. Amaika urte beardu
izan ereki zala emengo Errukitzuen
echea, aurrena or bildu ziran bear-
tzueta danak ziran euzkaldunak, eta
irakurleak usteko du monjak ere ala
izango zirala, azkoz ohea izango zan
ala izan bazan, ezte ezanai monjak
erdaldunak diralako onak ezdirala,
ez, ezanaidet nola gucienetan eche
orretara dijoazten beartzuak diraden
zarrak eta beren azken egunetan zer
poza beardute izan oiek aditzean be-
rak eztakiten itzkuntzan itzeguiten
dioteta monjak? ¡A! Samingarria da
ori aimbeste beartzu zar eta gazte,

— 50 —

arkitzen naizenik. I pobrea ba aiz, ni ere ala nauk.
Jan nai baduk, lana eguin zak zergatikan nik naikoa
diat gure arrearentzat eta neuretzat oguia ira-
baztea.

—Ori duk esatea, Pachi, ire echeko atea eta ire
biotza ichiak daudela anaiarentzat—esan zuan Ina-
ziok dolorez itzik asmatu ezinik—¡Pachi! zuk zero
echehikan botatzen banazu zakur bat banitza bezela,
nik billatuko det beste eche bat, nik nereganatuko
dut nere anai madarikatuak saldu zuana, eta bertan
biziko naiz nere ohazakin eta nere miserian edo nere
ondasun artean...

Eta au esanaz irten zan dendatikan eta eskuak gu-
rutzatuaz esan zuan:

—Nere arrebak ere saldu nau azkenik! ¡Ai nere
Jaungoikoa! ¡Au guelegui da nere indararentzako!
¡Eguin bedi zure borondatea!

Onatitikan Korosora dagoan bidea gora zijoan Ina-
zio guizajoa, burua makurturik eta nolizik beñean
negar tantoa zeriola, oroituaz bere bakardadearekin.
Eldu zanean Koroso gañera, utzirik bidea igo zuan
aren eskuiko aldetikan zegoan tontor batera, non-
dikan agniri zan San Blas auzera eta non ikusten
zan Eche-alai, uso churi bat erramu tartean balego
guisa.

—¡O nere jaioteche ederra!—esan zuan Inaziok
esku-zapiarekin kopeta legortuaz—¡Eztago zure su-
kalde baztarrean ama bat negarrez, bere seme maitea
urruti dalako! ¡Ni garaitzen naizenean zure atari
aurreko inchaurretara eztu inork eguingo pozezko
garrazirikan leio oietatik! ¡Ez ama, ez aita, ez arreba

— 53 —

ederra zauden Inazio! ¡Zenbat asi zeran! ¡Ai zure
ama bizi balitz! ¡Zenbat nai zizun Praiska gaissoak!
Askotan esan oi nion nik: Seme orrek choratu eguin-
go zaitu zu. Eta Don Josek esaten zidan: Utziozu,
Inazio du arrek bere kutuna eta. ¡Zer negargarria,
Inazio, zer negargarria! Aiñ famili ederra utzi joan
zinañean eta orain... ¡batzuek illik! eta besteak Jaun-
goikoak daki non.

—¿Zer esaten dezu Mari? ¿Nere anai-arrebak ez
daude Echealaian?

—¿Zer, eztakizu Pachi deabruak Simon uztargui-
ñari echea saldu eta Onatira joan zala bere arreba-
rekin?

—¡Ai nere Jaungoiko maitea!—esan zuan Inaziok
buruari elduaz—¡Nere anaiak saldu eguin duela
echea diozu?

—Aditzen dezun bezela. ¡Ark ez badu biotzikian!
¡Ark ez badio leguerikan inori! ¡Berak ill zituan nai-
gabez zure gurasoak!

Inaziori bete zitzaizkon urez beguiak eta aldatu
zuan itz-bidea.

—¿Eta apaiza eta bere echekoak nola daude?

—Ala ala ba, Inazio; Don Jose, oso lurra jota dago,
eta Anjel oraindik ezta saniatu. Orrengatikan ezta
ezkondu zure arrebarekin, zergatik berak esaten
duan bezela: «Zertarako ezkonduko naiz ni neska
gaisso orrekin bigar edo etzi alargun utzitzeko eda-
derik onenean?» Zein dagoan ainbestean ere andra
Josepa da; eta ori ark ere bereak ikusi dituala ain-
beste joan-etorrikin. Legue aundia dio echeari eta
esan oi dan bezela da emakume on bat. Berak ezer

(bi ez bezteak) euskaldunak dauden echean bozt monjetatik bat bakarra euskalduna, eta onek gajoak ez bearrren bat dubenian zer guertatukoda? bezteak aleguina eguingo dute, baño nola ez baitakiten euzkaraz, beartzuak zerbaitezanai eta nori ezta kitela egongo dira, ori ozazunez badaude eta gaizo daudenian monjak zer bait galde eguingo diote baño nola aditzen estuben zer erantzungo? bere miña gueituko da eta menturaz ernegatu-ko du bere inguruan arkitzen diranez. Karidadea edo onerizkoa bera dago deadarrez ezanaz beartzu obek nola baidiran euzkaldunak ala beartutela izan monjak berak ere, badira euzkal erriko alabakeunka beartzuen kontu daudenak erdal-errian, eta ezda negargarria emen euskal-erriko biotzean Zarautzen guertatzen danna? Ezda inor izango karidade edo onerizkoaren aldetik gaitz oni zendakiña jarriko dionik? Euzkara eta bere arteko seme alaba beartzuak maite baditu danok edo guztiok eguin beartdegu gueren aldetik dagoan guztia monja eukaldunak ekarritzera.

Mota danetako Aita prailleak, San Inazioaren semeak eta bezte erligiozuak, Jaungoikoaren itza zabaltzera dijoaztenian Indietara, Aprikara, Asiara, Ozeanira eta bezte mundubaren alderdietara zer eguiten dute? Lenengo aien izketa ikazten dute, guero beren oiturak, orrela moldaturik beren lanari ekiten diote, ala eguingo ezpalute zer alorta bilduko luteke? utza baterez. Emen gure ar-

tean, euzkaldunen artean beartzu gaisso eta erien artean dabilzan monjak ezbadakite euzkaraz zer eguingo dute, zaiatuko dira euzkaraz ikazten? Amaika urte joan diranetan erdara erakuzten gueiago zaiatu dirala nago, ez euzkara ikazten.

Nor baitek ezangodueguina eguina dago, bañon zereibat aldiz guertatuda gaisoarekin, eman dizkala zendalariak zendakiñak bere uztez onak, eta aurrerapenik baterez; larga aiek, eman berri berriak eta gaisoa ozazun fortizenean jartzia? ori bearda eguin.

Bañan, ziur egon, erdaldunak, naiz guizakumea, naiz emakumea, ezanagatik euzkara maite degu; nik ezatendet ezkritu onen buruan ezan danna.

Auntzak beti jotzen du mendira.

GENARO ELIZONDO.

Zarautzen Maiatzaren 18-an 1903 garren urtean.

IZKIRIMIRIAK

Guizon gutiziz betetako bat letradu baten echean sartu zan bein ta izketan asi zan oso modu onean:

—Nai nuke jakin gauza bat jauna, eta etorri naiz onera; dakit bedorren biotza dala gutiz ona eta bera, ta beragatik ez aldit noski kobratuko nai galdera, —Ez guizonchua, kobratuko det bakarrik erantzuer.

Ekaitzik, Praisku, luzatu gabe iru bat duro mesedez.

—Ezin nezakek ta erantzuten diat garbi ez... eta ez...

—Baña guizona juskari bat dek eguin detana eskatu!....
—Baña guizona juskari bat dek eguin detana ukatu!....

Maisu on batek ikasleari eguin zion bein galdera:
—Baialdakizu zuk, mutillehoa, zer gauza dan kolorea?
Zer kolore du zere sofiean zuk gaur daukazu jantziak?
—Beltza da noski ezpanaute ni enganatutzen beguiak.
—Zergatikan da, ordia, beltza?
Baialdakizu edo ez?
—Joan dan astean tintatzalleak eguin zuelako beltzez.

Kale batean guizon aberatz bat zihoan alabakin, ta eskale batek limosna eskatu zion umildadiakin.
Guizonak dio:—Uf! au jendia, ez dute uzten pakean; debekatua dago limosna eskatutzea kalean.
Baña alabak dio esaten chit umill bere aitari monedacho bat emanikanen poltzatik beartsuari:
—Debekatua egonagatik limosna eskatutzia, libre da beti, aita nerea, karidadea eguitia.

ENRIKE ELIZECHEA.

IGARKIZUNAK

I
Ni jaioten naz lodi
urte guztietan,
eta ilten naz argal
beste ainbestetan;
zati bat kentzen deuste
niri egun danetan,

echean jarten nabe
leku agurietan,
niri beguira dagoz
echekoak sarritan,
gueienez eskutitza
norbaiti eguitean;
eguin arren mesede
nauken echietan,
untze bataz josirik
nauke orma kontran.
.....
Irakurlea, eztozu
igarri zer nazan?
Mutill andia igarten
etzara benetan!

LAUKINIZKO LARRABETIK.

Gaur astebikoaren epaia da: *Masusta*, zein izaten dan loratan zuria, guero gorria, ta eldutean baltza, ta azpia edo kirtena latza, arantza.

Bialdu dabe epai au Lezoko J. S.-k, eta Praisku Arriola Zarauzkoak onetara:

Umetan churia
Laarraren loria,
Morroskotan gorria
Masust el gabia,
Eldutzen danean
Biurtzen da baltza;
Ta eperditik beera
Laarraren arantzak
Chit dira zorrotzak
Eskuan sartu ezkerok
Aiechek bai latzak!
Laukinizko Benito
Zu eta ni kito,
Epaia nedukan aztuta
Izan bear du *masusta*.

LA EDITORIAL VISCANA derisches moldaguhuan
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15.

— 54 —

izan ezkerok ezta ez auzoan negarrik izango. ¡Eta bazenikizu zenbat nai dizun! Beti dabill Inazio gora ta Inazio bera... eta inola ibilli zera baztar oietan?

—Ni, Maria, Amerikan ongui ibilli eta ongui joan zait baña ichasoan gaizki. Ni nere ondasun guztiakin netorren ontzia galdu eguin zan bidean, eta berakin galdu zan nere izatea. Etorri naiz joan nitzan beze-lasse.

—¡Ai zer damugarria! Baña zer eguingo da! bizi-rik zaude eta ori da bearrena. Etzaitz estutu orren-gatikan; osasunak lagundu ezkerok, ezta faltako ogui puska bat... eztago esan bearrik gaur alkarrekin joango guera Anzuelara; astoa nerekin det eta arechek eramango ditu tresnarikan badezu. ¡Ezta ala?

—Milla esker Maria, baña lenbizi Onatira joan nai nuke aiek an dauden ezkerok.

—¡Ondo eguiten dezu Inazio! zergatikan norberan odolekoari leguerik ez diona Jaungoikoak ere ezin lagundu leioko. Eguia da Pachi dala arpeguira beguiratutzea merezi ezduana, baña okerrenera jo eta ere, anaia dezu, eta len esan dedan bezela odolak betik esartzen du. ¡Alperrikan da! Beti oi da eche bakoi-tzean eherren bat! Mikaela bai poztuko dala zu ikusiarekin; ez du gaissoak Pachin antz andirikan, ama berbera dator ura guztian...

Beste ordu bian etzan gueldituko Marian iturria bezero bat etorri ezpalitza arrautz tratura.

—Orain ba... zer nai dezu Anzuelarako?

—Eskumuhak echean, Mari, eta denboraz alkar ikusiko degu.

— 55 —

Egun ura igaro zuan Inaziok bere zereguin batzue-tan, eta biaramon goizean joan zan Onatira.

Mikaela eta Pachi biak zeuden dendan Inazio atean aguertu zanean. Iruren eztarrietatikan atera zan pozezko deadar bat, eta alkarri elduaz guelditu zira-den bat eguinik.

Ezin aditzera eman litezke Pachik eguin ziozkan pozkeriak Inaziori sinistu eraguin naian bere naita-suna, eta guehiago aitortu lezake bear dan bezela zein gozoa eta aundia zan Mikaelaren eta Inazioaren biotzak betetzen zituan poza.

Piskabat sosegatu ziradenean Inaziok aditzera eman zien anai-arrebari bere ibilleran eta bere bizi-moduan joan-etorriak eta esan zien Mariari Bergaran esan ziona, au da, bere ondasun guztiak ichasoak irun zrik, arditikan gabe zetorrela.

Inazio izketan ari zan artean Pachik eta Mikaelak zeukaten beso banarekin lepotikan ezarrita, baña ez al zuan Pachik aditu joan bezin aberatza zetorrela, alderandu zan anaiagandikan, izurriaz edo atsez be-terik etorri balitz bezela Inazio. Etzuan eguin alako-rikan Mikaelak, ezpada eldu zion len baño gogotiago eta estutu zuan bere anai maitea biotzaren kontra; baña Pachik eguin zion beguirakuna bat, aspaldi ar-tan beldurrez eta izerdi otzez bete oi zuten beguira-kuna aietako bat, eta Mikaela gaissoak, zer eguiten zuan ezekiala, biotza minez zatiturik, alde eguin bear izan zuan bere animako Inaziogandikan.

—Inazio—esan zion Pachik— nik naikoa eguin diat orain arte i joan intzan ezkerok gure guraso eta arre-bagatikan, eta ez diat uste gueiago eguiteko zorian